

PROGRAMA DIDÀCTICA GENERAL

*“No tener maestro es no tener a quién preguntar, y más hondamente todavía,
no tener ante quién preguntarse. Sin preguntas y sin maestro estamos
perdidos porque preguntar es la expresión misma de la libertad”*

María Zambrano (2007)

Il·lustració de Matilde Portalés

GRUP A. CURS: 2015-2016

PROFESSORA: DOLO MOLINA

mogalma@uv.es

Despatx P2.012

TUTORIES:

Dimarts de 11:30 a 13:30

Dijous de 10:30 a 11:30

PENSAR LA TASCA EDUCATIVA

Un conjunt de problemàtiques per obrir la reflexió al voltant dels processos d'ensenyança i aprenentatge

"El aprendizaje supone mucho más que una interacción con un corpus ya existente de conocimientos. El aprendizaje nos envuelve, configura nuestra vida y contribuye a crearla. Nos ayuda a saber quiénes somos, qué hacemos. Implica abordar problemas complejos e insolubles, requiere el compromiso personal, utiliza la interacción con los otros, compromete nuestras emociones y sentimientos; inseparable todo ello de la influencia del contexto y de la cultura"

David Boud, Ruth Cohen y David Walker (2011:11)

1. L'EDUCACIÓ, L'ESCOLA I EL CONEIXEMENT

"Lo que conocemos como 'el mundo de la educación' es una amalgama compleja de materiales muy diversos, entrelazados unos con otros: lo que sabemos hacer, lo que sabemos que otros hacen o han hecho, lo que pensamos sobre ese mundo y lo que sabemos que otros han pensado porque han dejado constancia de ello. Ese mundo no se agota en los saberes acerca de la educación (lo que se piensa) y en el saber hacer (el dominio de habilidades para desarrollar la práctica), sino que también entran a formar parte de él los querer (las pretensiones, motivaciones, ilusiones, proyectos, utopías...), que son como los mundos imaginados que nos abren caminos, que nos mueven y nos dan razones para anhelar y buscar realidades que creemos mejores que lo que nos rodea"

José Gimeno Sacristán (2000:13)

Per què és important considerar el nostre bagatge experiencial? Per què és important atrevir-se a interrogar i contrastar allò que diguem que sabem i que assumim com a certes? Quin és el present en el que s'ubica l'escola? Quines demandes se li fan? Quines tensions educatives li estan generant? L'escola canvia? Quines forces hi són procuradores del moviment del canvi? Tenim exemples d'altres maneres de pensar i fer l'escola? Per què necessitem cultivar la sensibilitat i la imaginació pedagògica?

Sé que l'aula i l'escola són espais amb els que esteu molt familiaritzats. En ells heu passat gran part de la vostra vida i per tant, quan arribeu aquí per formar-vos com a mestres, porteu una motxilla plena de *sabers* sobre l'escola. Per exemple, sabeu que l'escola és una institució social dedicada a la transmissió cultural. Que en ella podeu identificar unes rutines quotidianes i molts dels materials didàctics amb els que es treballa. Sabeu sobre els deures escolars, les normes de convivència o els exàmens. Coneixeu les diferents assignatures que componen cada curs escolar. Heu gaudit de les jornades d'acollida o de les festes de final de curs. Sabeu identificar al personal docent i no docent que compona l'escola i sabeu explicar algunes de les funcions que desenvolupen. Porteu imatges de com és l'organització de l'espai i de quina manera es distribueix el temps. Aquests sabers, i altres no detallats aquí, són **fragments de sabers** fruits de la vostra experiència educativa i escolar. Del que

tractarem en aquest mòdul és de posar-los en joc per poder contrastar-los i per poder interrogar-los. Des d'ells procurarem obrir-nos preguntes que ens ajuden a ampliar la mirada i fer una mica més complexa eixa trama de la realitat escolar i educativa de la que sabem coses. Procurarem una comprensió més global i sensible del món de l'educació, i per fer això necessitarem obrir diàleg amb el coneixement elaborat que hi és al nostre abast per poder comprendre més i millor un realitat que és viva i per tant, conflictiva.

PER COMENÇAR A TREBALLAR PODEM RECÓRRER AQUEST CAMÍ:

- a) L'escola en el cor de la societat
- b) El context institucional de l'escola
- c) Pedagogies alternatives i escoles diferents

RELATS D'EXPERIÈNCIES VISCUDES AL SÍ DE L'AULA (ESTUDIS AMB MESTRES)

- "Un lugar para ser" de Asunción López (2015)
- "El desayuno, una forma de compartir" de Montse Ventura (2015)
- "La doble voz" de José Contreras (2015)

EXPERIÈNCIES EN VIU: L'experiència educativa dels Donyets a Olocau (València)

LECTURES BÀSIQUES

- Blanco, Nieves (2005): "Innovar más allá de las reformas. Reconocer el saber de la escuela" en *REICE (Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación)*. Vol. 3, nº 1
- Contreras, José (2010): "Otras escuelas, otra educación, otra forma de pensar en el currículum", en José Gimeno Sacristán (comp.): *Saberes e incertidumbres sobre el currículum*. Madrid. Ed. Morata
- Meirieu, Philippe (2007): "Pequeño tratado de saber vivir para mayor provecho de los habitantes del planeta en general y de los educadores en particular", en Philippe Meirieu: *El mundo no es un juguete*. Barcelona. Ed. Graó
- Van Manen, Max (2004): *El tono en la enseñanza. El lenguaje de la pedagogía*. Barcelona. Ed. Paidós. (Capítulos: 1, 2, 4)

2. ENSENYAR I APRENDRE EN RELACIÓ

*"Los docentes que se atreven a enseñar **no** deben imaginarse que saben cómo comienza a aprender cada niño [...] Los niños, a diferencia de los envases de semillas, no vienen con calendario impreso que indique cuándo un concepto determinado germinará y luego florecerá para ellos [...] Nadie puede decir cuándo otra persona, y ni siquiera uno mismo, hará progresos decisivos"*

Vivian Gussin Paley (2006:110,174)

Com podem cuidar el desig d'aprendre? Què significa fer lloc a l'altre? I què passa si eixe altre ens resisteix, quan no és qui vull que siga? Com acompanyar a criatures que tenen diferents necessitats, interessos, ritmes? Com fem perquè mares i pares puguin participar del treball que fem a l'escola? És la relació educativa una relació d'estima?

I com ens obrim a eixa relació sense envair ni violentar? Si l'aula és un lloc de vida i relació, com podem cuidar els moments de vida a l'aula? Com ajudar a cadascú a buscar el seu lloc?

Educar es fa sempre en relació, ens diu Milagros Rivera (2012). És en la relació on tot passa (i em passa), on es dona, si es dona, l'aprenentatge, la felicitat, l'espera, el conflicte, la impaciència, la confiança, el saber... Però aquesta és una veritat que sovint passa inadvertida. Allò que ens sembla obvi, que es dona per suposat, té el perill de caure en la insignificança. I aleshores, deixa de pensar-se, de cuidar-se, de nombrar-se. La relació és desplaçada del centre de l'educació alhora que aquest és ocupat per altres coses: les normes, els continguts, les activitats, els informes d'avaluació... Alhora, busca tecnificar-se en forma, per exemple, d'estratègies de treball en grup; o es relega (reduïnt-se) a allò d'educar les emocions i ensenyar valors. A l'aula, a l'escola, sembla com si *l'experiència de ser i l'experiència de saber* pogueren dissociar-se i jerarquitzar-se. Tanmateix, l'aula és un espai de vida i de relacions. En el transitar per les aules, diu Maria Zambrano (2007), les criatures aprenen coses essencials que van a formar part en el seu devenir subjecte. L'aula és un símbol d'iniciació a la vida. Està travessada de silenci, de soroll, de rialles, de fàstic... i ens cal mirar-la amb deteniment. Qualsevol aula pot ser un exemple de rutina o un exemple on les seves rutines ens possibilita la creació i el creixement. Pot ser un espai on es podem fer presents amb confiança i seguretat o un espai on cada vegada més s'apaga la veu i la mirada. L'aula es un espai de complicitats i de conflictes. De preguntes. D'obligacions. D'intercanvi. D'espera. De descobriments. De recerca. D'escolta.

PER COMENÇAR A TREBALLAR PODEM RECÓRRER AQUEST CAMÍ:

- a) Acompanyar a criatures que aprenen
- b) Singularitat, diferència, diversitat
- c) La vida a l'aula

RELATS D'EXPERIÈNCIES VISCUDES AL SÍ DE L'AULA (ESTUDIS AMB MESTRES)

- "Criatures creadores d'un temps" de Remei Arnaus (2015)
- "Cuidar la relació" de Nieves Blanco (2015)
- "Jasón y el lápiz" d'Emma Quiles (2015)

EXPERIÈNCIES EN VIU: L'experiència d'un projecte d'alfabetització amb mares, creat per Pilar Tormo (mestra jubilada, membra de "Sembra, educar en relació")

LECTURES BÀSIQUES

- Contreras, José (2002) "Educar la mirada... y el oído. Percibir la singularidad y también las posibilidades", en *Cuadernos de Pedagogía*, nº 311
- Migliavaca, Francesca (2002) "Dejarse tocar", en Diotima: *El perfume de la maestra*. Barcelona. Ed. Icaria-Andrazyt

- Puig, Josep M. y Trilla, Jaume (2003): "Diseñar prácticas escolares", en *Cuadernos de Pedagogía*, nº 325
- Rizzi, Rinaldo (1997): "El aula-clase como espacio de relación" y "La gestión cultural y educativa de la classe", en Alberto Campligio y Rinaldo Rizzi: *Cooperar en clase. Ideas e instrumentos para trabajar en el aula*. Morón de la Frontera. Ed. MCEP
- Tomlison, Carol Ann (2001): "Elementos constitutivos de la diversificación" y "Ambientes docentes que apoyan la instrucción diversificada", en Carol A. Tomlison: *El aula diversificada. Dar respuestas a las necesidades de todos los estudiantes*. Barcelona. Ed. Octaedro
- Van Manen, Max (2004): *El tono en la enseñanza. El lenguaje de la pedagogia*. Barcelona. Ed. Paidós. (Capítulos: 3, 8,10)

3. EL CURRÍCULUM: UN PLA QUE S'APLICA O UN PLA QUE ES RE-CREA?

"Es necesario pensar en una perspectiva sobre el currículum que no esté tan preocupada por planificar y controlar los resultados de enseñanza como lo que vale la pena ser ofrecido y vivido como interrogantes, como experiencias, como saberes con lo que hacer algo propio. Una perspectiva que no disocie ni posponga los sentidos personales frente a los logros y las adquisiciones a otro momento que ya no es escolar. Una perspectiva más ambiciosa que la de la simple acumulación del saber; porque no niega la necesidad de saber, sino lo que cada uno puede hacer personalmente con el mismo"

José Contreras (2007:10)

On resideix la fragilitat de l'aprenentatge acadèmic? Quins criteris seguir a l'hora de fer les nostres programacions? Què significa pensar el currículum des de la concepció d'una escola per a qualsevol? Es possible separar el què ensenyar del com ensenyar? I separar el què ensenyar de a qui ensenyem i perquè ho ensenyem? Fins i tot, podem separar el què ensenyar de qui ho ha d'ensenyar? Què és allò dels projectes de treball a l'aula? És possible avançar en el currículum quan fem propostes on tot no està planificat? Què passa si posem la mirada més en els efectes i menys en els resultats d'aprenentatge?

Les i els mestres som responsables de fer mediació entre la cultura (les tradicions) i les criatures. Pensar-nos aquí, en tant que mediació viva, és una tasca important i de la que no podem fugir, doncs és des d'ella que ajudem a les criatures a créixer. Es a dir, les acompanyem en eixe procés d'arribar a ser. Pensar (i pensar-nos) en aquesta mediació suposa crear condicions a l'aula per a que la vida (i la curiositat) vaja obrint-se; i suposa alhora interrogar si allò que va passant paga la pena. Es tracta, ens diu José Contreras (2013), de mirar l'ensenyança com un pla que es viu i no com un pla que s'aplica. I això significa pensar la vida de les criatures i no sols pensar el pla d'ensenyança. En eixe pensar la vida de les criatures podem tantejar la relació d'influència des de la cultura i la tradició. Perquè, ens adverteix Max van Manen (1998), hem de preguntar-nos sobre la relació que establím amb la cultura i la tradició coma fonts de influència; doncs la qüestió es que no podem rebel·lar-nos i destruir el llegat ni podem reproduir-lo d'una manera acrítica. És necessari, aleshores, que els i les mestres ens preguntem sobre el què ensenyem; doncs

sabem que les tradicions no són innocents, ni neutrals, ni completes. A l'escola, a més a més, el coneixement enfronta dos grans problemes que dificulten aquesta idea de treballar sobre un coneixement que ens ajudi a créixer: 1) l'acumulació de continguts i 2) la fragmentació del coneixement en matèries.

PER COMENÇAR A TREBALLAR PODEM RECÓRRER AQUEST CAMÍ:

- a) El currículum: entre allò que ve donat i allò necessari
- b) La relació amb el saber: ensenyar i aprendre el saber escolaritzat
- c) Propostes d'organització i treball dels continguts: la integració curricular

RELATS D'EXPERIÈNCIES VISCUDES AL SÍ DE L'AULA (ESTUDIS AMB MESTRES)

- "La magia del saber: conversar y pensar juntos" de Asunción López (2015)
- "Paralelismos" de José Contreras (2015)
- "Las conversaciones y los interrogantes, una forma de integrar el currículum" de Montse Ventura (2015)

EXPERIÈNCIES EN VIU: L'experiència dels grups interactius a l'aula de la mestra Inma Coscollà-CEIP Jaume I de Paiporta

LECTURES BÀSIQUES

- Blanco, Nieves (2006): "Saber para vivir" en Ana Mañeru y Anna Mª Piussi: *Educación, nombre común femenino*. Barcelona. Ed. Octaedro
- Bean, James (2005): "La integración del currículum y las disciplinas del conocimiento", en James Bean: *La integración del currículum*. Madrid. Ed. Morata
- Carbonell, Jaume (2008): "¿Qué enseñar y aprender?", en Jaume Carbonell: *Una educación para mañana*. Barcelona. Ed. Octaedro
- Perrenoud, Philippe (2006): *El oficio del alumno y el sentido del trabajo escolar*. Madrid. Ed. Popular. (concretar capítol)
- Van Manen, Max (2004): *El tono en la enseñanza. El lenguaje de la pedagogía*. Barcelona. Ed. Paidós. (Capítulos: 5,6,7)

4. L'OFICI DOCENT: SER MESTRA, SER MESTRE

"¿En qué trabajo? Me ocupo de estar cerca del comienzo: este es mi oficio (...) Desde hace años estoy cerca de niñas y niños que comienzan: a ir a la escuela, a escribir, a leer, a razonar en común, a orientarse en las distintas dinámicas sociales, a experimentar muchas emociones... (...) Como maestra, soy la acompañante de esas niñas y esos niños en un mundo en el que se juegan cosas elementales, pero que pertenecen al orden de los fundamentos: cosas a cuyo alrededor todo se ordena y cobra sentido, se organiza, progresa. Cosas pequeñas pequeñas. Cosas, sin embargo, que si no existieran, si no existiera la posibilidad de atravesarlas, resultaría que no se pueden dar en absoluto por descontadas"

Cristina Mecerero (2003)

Com experimentem el desig de ser mestra o mestre? Parlem de vocació? De professió? Quines qualitats definirien una bona pedagogia? Quin paper juga l'amor i l'afecte en l'experiència educativa? Per què és necessària l'esperança i la confiança en la tasca

d'educar? A la pràctica docent es viu una constant tensió entre autonomia i control, des d'on es genera aquesta tensió? Què significa aquí lliurar el desig d'ensenyar? Com podem els i les mestres incidir en el perfeccionament de la nostra tasca?

L'ofici docent és un ofici que pertany a les *professions d'allò humà*, apunta Mireille Cifali (2005). Professions on queda interconnectat allò social i allò personal, i on es torna central *la relació amb l'altre i allò altre*. Per això, si l'educació és el lloc de la relació i de la trobada amb l'altre i allò altre, pensar l'ofici docent suposa mantenir-se prop de (i mantenir oberta) la pregunta sobre el que “ens” passa en eixa trobada amb l'alteritat. Així, preparar-se per l'ofici docent suposa en primer lloc cultivar la disposició a deixar-se tocar per la presència de l'altre. I suposa també, interrogar l'ofici docent com algo més que una qüestió de destresa i com algo, que no es pot reduir a un problema d'adequació de les estratègies pedagògiques. Es podria dir doncs, que ser mestra o ser mestre es algo més que saber què fer i com fer-lo. Ser docent suposa travessar eixa tensió generada pel dilema que se'ns col·loca davant: donar resposta a l'exigència de planificació, anticipació, control i alhora, respondre a la necessitat de dedicació que cadascú precisa per fer-se disponible, per no donar res per tancat, per estar atenta o atent a la singularitat de l'altre, de les situacions, del moment.

PER COMENÇAR A TREBALLAR PODEM RECÓRRER AQUEST CAMÍ:

- a) De la funció educadora i de l'ofici de ser mestra o ser mestre
- b) La recerca educativa com a experiència de formació docent
- c) Del compromís del professorat i la recerca d'espais de relació política

RELATS D'EXPERIÈNCIES VISCUDES AL SÍ DE L'AULA (ESTUDIS AMB MESTRES)

- “Es que yo, ¡quiero ser poeta!” de Dolo Molina (2015)

LECTURES BÀSIQUES

- Blanco, Nieves (2010): “La investigación en el ámbito del currículum y como método para su desarrollo” en José Gimeno Sacristán (comp.): *Saberes e incertidumbres sobre el currículum*. Madrid. Ed. Morata
 - Mecenero, Cristina (2003): “Cerca del comienzo”, en *Revista Duoda*, nº 25
 - Muraro, Luisa (2010): “Una excelencia contagiosa y amable” en AAVV: *Buenas noticias de la escuela*. Madrid. Sabina Editorial
 - Van Manen, Max (2004): *El tono en la enseñanza. El lenguaje de la pedagogia*. Barcelona. Ed. Paidós. (Capítols: 9, 11, 12)
-

EL SENTIT I L'ORGANITZACIÓ DE LES ACTIVITATS

Les activitats a realitzar per desenvolupar el programa s'orienten per aquesta idea: *una mestra o un mestre ha de prendre decisions basades en el seu propi criteri (no segons el que diuen els apunts, o un manual, o una norma) i també, ha de disposar de recursos pràctics, es a dir, saber com fer les tasques fonamentals del seu ofici.* Per tal de respondre a aquesta idea, l'organització de tota l'assignatura està pensada per afavorir el desenvolupament del pensament propi de cada estudiant i l'adquisició de recursos pràctics per al desenvolupament professional.

Què us oferís?

- **FONTS D'INFORMACIÓ VARIADES** en allò que respecta a la seva autoria i la forma de presentació. Algunes fonts són elaboracions teòriques, altres recursos pràctics, altres relats d'experiències educatives. Són tots ells textos amb els que aprendre, amb els que conversar i amb els que continuar obrint-nos interrogants i explorant possibilitats.
- **ACTIVITATS I TASQUES** que pretenen connectar les elaboracions teòriques amb els recursos pràctics, així com connectar el coneixement elaborat disponible amb la teva experiència
- **DIVERSITAT D'ACTIVITATS** que requereixen diferents de formes de realització (en grup, individual, per parelles); l'ús de diferents suports (lectura, escriptura, diàleg) i la posada en acció de diferents capacitats (comprensió, expressió, comunicació...) i diferents habilitats (buscar, organitzar, compondre, proposar...)

Què us demano?

- **IMPLICACIÓ I PARTICIPACIÓ ACTIVA** a través de la lectura, l'escriptura i la reflexió. L'aula és un lloc per aprendre amb l'ajuda de la professora, les companyes i els companys; per això cal la presència i l'aportació que cadascuna i cadascú fa llegint, pensant, conversant, fent preguntes, fent i assumint propostes... Les oportunitats d'aprendre depenen d'allò que rebem a l'aula però també d'allò que aportem a ella. El temps de classe és un temps de treball que exigeix implicació i preparació prèvia i que demana evitar la passivitat, la repetició i la còpia.
- **RESPONSABILITAT** doncs el treball en grup exigeix que cadascú faci la seva part i que s'implique en el desenvolupament comú del treball, et comprometa amb les tasques assumides o assignades i amb els acords establerts.
- **GENEROSITAT** per contribuir a l'aprenentatge de les i els demés oferint les teves idees, plantejant dubtes, ... i acollint les idees dels i les altres. També, escoltant per aprendre i dialogant per comprendre

L'organització dels treballs d'avaluació s'articula al voltant de dues tasques individuals i una tasca grupal

TREBALLS INDIVIDUALS:

- a) Treball de lectura i composició creativa del llibre *El Principito* d'Antoine de Saint-Exupéry
- b) Elaboració d'un assaig que reflexe la comprensió sobre la matèria a partir de la lectura i l'anàlisi dels textos, les converses obertes a classe, la visualització de les pel·lícules, el diàleg amb mestres que ens visiten

TREBALL GRUPAL:

- c) Elaboració d'una proposta didàctica. Aquest treball desenvolupa la part pràctica de l'assignatura amb la intenció de vincular l'exigència d'aquest treball amb les qüestions teòriques que ens obrin els textos. El treball ocuparà temps de classe però s'aprofundirà la seva orientació en les tutories

AVALUACIÓ I CRITERIS GENERALS D'AVALUACIÓ

Per a l'avaluació disposaré dels següents materials: assaig, proposta didàctica i el treball sobre el llibre. Tots els treballs s'entregaran en forma impresa i es penjaran a l'aula virtual en format pdf. En l'entrega, cal tenir en compte que els treballs han presentar-se impresos a dues cares i en una funda de plàstic cadascun. Els treballs NO s'enquadernen

L'entrega serà el dia oficial de l'examen: veure a la web el dia oficial d'examen de Didàctica General.

La **qualificació** recollirà el resultat final de la ponderació de les distintes tasques a realitzar:

- Assaig: 55%
- Llibre: 20%
- Proposta Didàctica: 25%

NOTA: Els treballs copiats impliquen automàticament el suspès.

Els **criteris de valoració** es centren en la comprensió de les idees i l'expressió de les mateixes.

- Comprensió de les idees:
 - Rigor i precisió amb que s'utilitzen els conceptes

- Utilització de materials de referència (en termes quantitatius i qualitatius)
 - Grau d'elaboració de les idees
 - Profundització de les argumentacions
-
- Expressió de les idees:
 - Correcció gramatical
 - Exposició clara i ordenada
 - Organització del text seqüencial i coherent

Aquestos criteris generals van a concretar-se per a cada treball, segons els seus requeriments, en el document: "Orientacions per a l'elaboració dels treballs".

NOTA: Qui no pot acudir a classe i per tant, no participa en l'elaboració del treball en grup, l'avaluació es reduirà als dos treballs individuals sent així que el màxim de nota a la que pot arribar és 7'5